

Những 'bệnh nhân số 0' nổi tiếng thế giới

Việc tìm ra "bệnh nhân số 0" trong một đại dịch là tương đối quan trọng, song đôi khi có thể khiến nhiều người mang tiếng xấu muôn đời.

Đầu những năm 1980, khi chữ cái 'O' được dùng để đánh dấu các bệnh nhân bị hiểu nhầm là số 0, thuật ngữ mới gây tranh cãi đã ra đời, mang tên "bệnh nhân số 0".

"Đây là một từ rất rộng. Nó có thể là vô nghĩa, hoặc cũng có thể là khởi đầu cho tất cả", Richard McKay, nhà sử học tại Đại học Cambridge, Anh, nhận định. Sau này người ta thường dùng nó để chỉ những cá nhân đầu tiên mang mầm bệnh đến một đất nước, khu vực.

Bệnh nhân số 0 đầu tiên

Khái niệm "bệnh nhân số 0" lần đầu xuất hiện gắn chặt với tên tuổi của Gaëtan Dugas, một tiếp viên hàng không người Pháp gốc Canada.

Năm 1981, các nhà khoa học tại Trung tâm Kiểm soát và Phòng ngừa Dịch bệnh (CDC) ghi nhận một căn bệnh bí ẩn, gây suy giảm miễn dịch ở người. Họ bắt đầu nghiên cứu một nhóm nam giới đồng tính ở California và tạm gọi tên căn bệnh là GRID (Gay Related Immune Deficiency - hội chứng suy giảm miễn dịch ở người đồng tính, tiền thân của HIV).

Gaëtan Dugas, từng bị truyền thông gọi là "bệnh nhân số 0" mang mầm bệnh HIV đến Mỹ. Ảnh: BBC

Khi ấy, Dugas được cho là người đầu tiên mang HIV đến Bắc Mỹ, dựa trên nghiên cứu của CDC.

Tuy nhiên, tên gọi "bệnh nhân số 0" dành cho anh lại bắt nguồn từ một nhầm lẫn tai hại. Số 0 trong báo cáo của CDC thực chất là chữ cái O, viết tắt của "Out of California" (bên ngoài California), chỉ việc Dugas không sinh sống trong thành phố. Tuy nhiên, như vậy là quá đủ để truyền thông thổi phồng và đổ lỗi cho một "thủ phạm" duy nhất.

Dugas và cả gia đình bị chỉ trích nhiều năm liền. Trong cuốn sách về dịch HIV/AIDS của Randy Shilts mang tên "Và ban nhạc vẫn chơi", ông bị nhắc đến như một đối tượng chống đối xã hội với đời sống tình dục trụy lạc.

Năm 1987, Tạp chí National Review gọi ông với cái tên "Ông tổ của bệnh AIDS". Tờ New York Post ví Dugas như "người khiến chúng ta bị AIDS" ngay trên trang nhất.

Định kiến tồn tại qua nhiều thập kỷ. Đến tháng 3/2020, Tạp chí Nature chính thức "minh oan" cho ông. Các nhà khoa học chỉ ra rằng virus HIV đã xuất hiện ở Mỹ từ khoảng năm 1970, qua một dịch bệnh tại Caribe.

Dù câu chuyện về Dugas dần trôi vào quên lãng, khái niệm "bệnh nhân số 0" vẫn tồn tại đến ngày nay, để ghi nhận ca nhiễm đầu tiên của một chuỗi lây truyền lớn. Song nhiều nhà khoa học và chuyên gia y tế rất hạn chế sử dụng cụm từ này.

Mary Thương hàn

Theo Phó giáo sư Thomas Friedrich, khoa bệnh học tại Đại học Wisconsin-Madison: "Xác định một người là 'bệnh nhân số 0', một mặt có thể gây ấn tượng sai lệch về nguồn gốc của virus, mặt khác khiến cộng đồng nghĩ rằng nên đổ lỗi cho một cá nhân nào đó khi có dịch bệnh xảy ra".

Ian Lipkin, giáo sư dịch tễ, giám đốc Trung tâm Nhiễm trùng và Miễn dịch, Đại học Columbia, New York, cho biết thay vì xác định "bệnh nhân số 0", việc tìm hiểu những *nguồn siêu lây nhiễm* trong đại dịch có ý nghĩa hơn nhiều. Chẳng hạn, Dugas dù không phải "bệnh nhân số 0" của dịch HIV, nhưng vẫn đóng vai trò như người siêu lây nhiễm.

Một trong những trường hợp "siêu lây nhiễm và siêu ủ bệnh" đầu tiên là Mary Mallon, thường được nhắc đến với tên Mary Thương hàn.

Hình ảnh Mary Mallon được phác họa trên một tờ báo năm 1909 với tiêu đề "Mary Thương hàn".
Ảnh: *The New York American*

Bà là một đầu bếp gốc Ireland, có sức khỏe bình thường. Tuy nhiên, vào một buổi tối năm 1900, các gia đình Mary giúp việc đều có biểu hiện sốt thương hàn sau khi ăn bữa tối do bà chuẩn bị. Bà sớm được truyền thông lúc bấy giờ ghi nhận là "bệnh nhân số 0", dù chưa phát triển dấu hiệu bất thường nào.

"Có những người như Mary, vì lý do nào đó đã nhiễm bệnh và không biểu hiện triệu chứng. Nhưng họ vẫn có thể lây lan virus cho người khác", Giáo sư Friedrich nói.

Mary bu❖❖